

Finnmarkens Miljö & Kulturarv

– en kort sammanfattning av projektet.

Omkring 2008–09 fanns en liten grupp med ett stort intresse av att lära mer om sina rötter på Finnmarken. Man samlades till berättarkvällar, med fokus på olika finnställen och personer som levt på Finnmarken i Nås, Järna och Äppelbo socknar, Vansbro kommun. Följden blev att nyfikenheten ökade än mer för dessa förfäder och var deras torp och gårdar legat. Vilka spår fanns fortfarande kvar efter dessa släkters strävan?

Så föddes bland några en tanke på exkursioner och inventeringar. Dessa personer blev kärnan i verksamheten och såg till att ett projekt i Finnmarkens Hembygdsförening/Kroktorp kunde startas.

Projektet började med en förstudie som startade i maj 2009 och varade nästan ett år. Här skapades en bild av omfånget och metoder för att fortsatt kunna inventera och dokumentera finnmarkens såväl immateriella som materiella kulturarv. Under detta projekt, som finansierades av Leader Dalälvarna, fick man handledning av arkeolog Greger Bennström från Dalarnas museum och Maud Wedin, sedermera fil dr i kulturgeografi med ämnet skogsfinnar och aktiv i föreningen FINNSAM, Finnbygder i samverkan.

Ambitionen var att skapa ett större projekt, som också roddes i land under det följande året efter att förstudien var avslutad. I maj 2011 tog LONA-projektet med namnet "Finnmarkens Miljö & Kulturarv" sin start. Det hade som syfte att inte bara kartlägga och dokumentera lämningar efter skogsfinnska bosättningar, utan också att få med ett större sammanhang med naturvärden och olika typer av arter som förekommer i dessa kulturmiljöer. Vad man inte visste när man startade var att projektet skulle komma att pågå i nästan fyra och ett halvt år.

Projektet drevs först och främst av en arbetsgrupp med Alexandra Berg, Siv och Göran Samuelsson i projektledningen och Vansbro kommun med Tomas Isaksson som projektägare. Det finansierades med hjälp av ett s.k. LONA-bidrag (LONA-Lokala Naturvårdssatsningen) som beviljades av Länsstyrelsen.

Målsättningen har varit att kartlägga och dokumentera så många skogsfinnska bosättningsmiljöer som möjligt på Nås, Järna, och Äppelbo Finnmark. Syftet har varit att öka kunskapen och intresset för dessa, till stor del bortglömda, miljöer, som många personer i Sverige och USA har sina rötter i. Samt att lyfta den omfattande historien om den skogsfinnska kulturen. Den är en del av de nationella minoriteterna som bör åtnjuta särskilt skydd. Men kanske det viktigaste arbetet ändå har varit att få till ett formellt och långsiktigt skydd för dessa natur- och kulturmiljöer, så att även kommande generationer kan njuta av dessa fina och intressanta platser.

En stor del av arbetet har bestått av att registrera kulturmiljöerna på ett bra vis, i bl.a. Riksantikvarieämbetets fornminnesregister (FMIS), Skogsstyrelsens register och dessutom har materialet delgetts berörda skogsbolag, samt Bergvik Skog som då var en viktig markägare i området. Materialet i sin helhet kommer att finnas på Vansbro kommun och inom Finnmarkens Hembygdsförening/Kroktorp. När det gäller naturmiljöerna kommer vissa specifika dokumentationer även att lämnas till Naturvårdsverket, Länsstyrelsen Dalarna, samt till Källakademin.

Under LONA-projektet har man haft stor hjälp av den handledning och granskning som både Dalarnas Museum och entomologen Bengt Ehnström, Nås, bistått med.

Arbetet i fält har gått till så att man under projektet arbetat i två inventeringsgrupper som karterat och mätt upp platserna. Därefter ritat skisser och beskrivit lämningarna från varje plats och sedan kompletterat med forskningsuppgifter i form av historiska kartor, traderad historia och kortfattad genealogi över invånarna som sammanställts till rapporter.

Inom projekten har 54 platser fram tills nu inventerats och 28 platser har rekognoserats, varav 61 platser av dessa har granskats och registrerats i FMIS. Rekognosering innebär en något enklare metod av inventering, godkänd av Dalarnas Museum.

Men det känns viktigt att påpeka att arbetet fortfarande pågår. Några eldsjälar har fortsatt kartläggningen av de resterande bosättningarna som ligger gömda och bortglömda i skogarna.

För många är det skogsfinska kulturarvet en viktig del av den egna historien och bör därför förvaltas så att dess historia på bästa vis kan förmedlas till kommande generationer.

Mattias Lundell
7 juni 2021